

Försvarsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd och till vissa lagar som har samband med den

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd och till vissa lagar som har samband med den (RP 193/2022 rd): Ärendet har remitterats till försvarsutskottet för utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- rättschef Kaija Suvanto, utrikesministeriet
- äldre regeringssekreterare Anna Korhola, försvarsministeriet
- specialsakkunnig Tuomas Koskenniemi, försvarsministeriet
- lagstiftningsdirektör Hanna Nordström, försvarsministeriet
- biträdande avdelningschef, överste Jaro Kesänen, Huvudstaben.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Underofficersförbundet rf
- Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry
- Befälsförbundet rf
- Officersförbundet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

(1) Regeringen föreslår att lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd ändras så att lagens tillämpningsområde utöver internationellt bistånd även ska omfatta finska myndigheters verksamhet utanför Finlands territorium utan utomstående begäran till följd av Finlands nationella behov, självständigt eller som stöd för en annan finsk myndighet,

Utlåtande FsUU 11/2022 rd

med beaktande av de begränsningar som följer av internationell rätt (annan internationell verksamhet). Ett annat syfte med ändringen är att förtydliga att lagen också kan tillämpas på samverkan med Finlands viktigaste partner.

(2) När det gäller de lagstadgade förfarandena för beslutsfattande i exceptionellt brådskande och allvarliga situationer ska den geografiska avgränsningen slopas. Det föreslås att avgränsningarna av förfarandet för militära maktmedel i brådskande situationer ändras så att de blir mindre situationsspecifika men dock så att förfarandet i brådskande situationer fortfarande gäller synnerligen exceptionella situationer. Det föreslås att lagens rubrik ändras så att den motsvarar preciseringarna av lagens tillämpningsområde. I propositionen föreslås också preciseringar i några andra lagar. Det föreslås att lagen om försvarsmakten, territorialövervakningslagen och värnpliktslagen ändras till följd av att lagstiftningen kompletteras med bestämmelser om samverkan och annan internationell verksamhet.

(3) Enligt inkommen utredning inleddes översynen av lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd (418/2017) i oktober 2021 till följd av evakueringsoperationen i Afghanistan. Det var fråga om en situation där Försvarsmakten gav utrikesministeriet bistånd i ett evakueringsuppdrag utomlands. I situationen identifierades behov av att ändra lagens tillämpningsområde så att den skulle täcka behovet av att besluta om en finsk myndighets självständiga agerande utanför Finlands territorium eller genom att bistå en annan finsk myndighet utan extern begäran.

(4) Dessutom fann man att regleringen om brådskande förfarande i situationer när biståndet inkluderar militära medel bör omvärderas. Under arbetets framskridande har säkerhetsläget i Europa fortsatt att förändras väsentligt och därför tar propositionen i högre grad hänsyn till aktuella och förutsebara utmaningar som gäller den operativa miljön.

(5) Med hänvisning till det som nämns ovan påpekar utskottet att de föreslagna lagändringarna behövs och kan understödjas. Utskottet understryker att efter insatsen i Afghanistan har lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd tillämpats flera gånger under år 2022 i samband med att Finland har gett militärt bistånd till Ukraina.

(6) Allmänt taget konstaterar utskottet att betydelsen av internationellt samarbete i frågor om försvar, säkerhet och beredskap har fortsatt att öka sedan lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd trädde i kraft 2017. Samarbetet mellan Finland och Sverige är det mest långtgående exemplet på sådan samverkan. Enligt sakkunniga görs en separat bedömning av behoven av preciseringar i lagstiftningen i anslutning till Natomedlemskapet.

Brådskande förfarande vid internationellt bistånd

(7) Det föreslås att 4 och 5 § som gäller brådskande beslutsfattande i lagen om beslutsfattande om lämnande av och begäran om internationellt bistånd ändras så att den geografiska avgränsningen (de nordiska länderna, EU och EU:s medlemsstater) slopas, eftersom bestämmelsernas tillämpningsområde har blivit mycket snävt och avgränsningen inte längre kan anses ändamålsenlig med beaktande av annan internationell verksamhet som berör Finlands egna behov och samverkan med Finlands partner.

Utlåtande FsUU 11/2022 rd

(8) Slopandet av den geografiska avgränsningen förhindrar dock inte att en annan stat som är föremål för biståndet eller verksamheten de facto beaktas i den politiska prövningen relaterad till beslutsfattandet.

(9) Det föreslås att förfarandet för militära maktmedel i brådskande situationer enligt lagens 5 § ändras så att förfarandet blir mindre situationsspecifikt men ändå så att den höga tröskeln för att införa förfarandet kvarstår. Huvudregeln är fortfarande normalt beslutsfattande. Ändringen påverkar inte riksdagens deltagande i beslutsfattandet. Utskottet anser de nya bestämmelserna vara motiverade.

Propositionens konsekvenser för försvarsförvaltningens sektorspecifika lagstiftning och personalens ställning

(10) Propositionen påverkar inte ställningen för Försvarsmaktens personal eller värnpliktiga, och det föreslås till exempel inga ändringar i 12 b § (Personal som deltar i lämnandet av internationellt bistånd och i annan internationell verksamhet) i lagen om försvarsmakten. Utskottet påpekar att frågor som gäller personalens ställning vid lämnande av internationellt bistånd har behandlats ingående när lagstiftningen om lämnande av internationellt bistånd trädde i kraft (FsUB 2/2017 rd — RP 94/2016 rd, s. 4–9).

(11) Värnpliktslagens utgångspunkt i fråga om värnpliktigas tjänstgöring utomlands ändras inte. Värvning av värnpliktiga som utför beväringstjänst eller deltar i repetitionsövning till andra ändamål än Finlands militära försvar kräver fortfarande uttryckligt samtycke. Värnpliktiga får inte över huvud taget anlitas till farliga uppgifter om det inte är fråga om militärt försvar av Finland. Reservister kan med stöd av den gällande lagen om försvarsmakten anställas i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande vid Försvarsmakten, varvid begränsningarna inte gäller dem.

(12) Utskottet anser att det är viktigt att försvarsförvaltningen och fackförbunden ömsesidigt utreder frågor och behov av precisering som gäller anställningsvillkoren i fråga om lämnande och mottagande av internationellt bistånd. Enligt utredning till utskottet krävs det att en del av anställningsvillkoren som fastställdes 2017 ses över till vissa delar. Ett konkret exempel på detta är Finlands deltagande med cirka 20 utbildare i utbildningen av ukrainska soldater i Storbritannien. På uppdraget tillämpas lagstiftningen om lämnande och mottagande av internationellt bistånd. Anställningsvillkoren bestäms dock enligt avtalsbestämmelserna i hemlandet eftersom det inte är fråga om en militär insats där man förbereder sig för bruk av vapenmakt med krigsmateriel. Det är fråga om en utbildningsinsats och därför bestäms anställningsvillkoren i enlighet med gällande tjänste- och arbetskollektivavtal. Det här har medfört utmaningar bland annat när det gäller fastställande av uppgiftsbaserad lön och frågor som berör övertidsarbete.

Rättelse av fel i bestämmelserna

(13) I lagen om försvarsmakten har 2 § (Försvarsmaktens uppgifter) 1 mom. 2 a punkten ändrats genom en lag (345/2022) som trädde i kraft den 15 juni 2022. Till 2 a punkten har fogats en ny bestämmelse om handräckning för förhindrande och avbrytande av andra brott som orsakar allvarlig fara för människors liv eller hälsa (Riksdagens svar RSv 45/2022 rd — RP 106/2021 rd).

Utlåtande FsUU 11/2022 rd

(14) Det tillägg som trädde i kraft den 15 juni 2022 har av misstag tagits in som en strykning i 2 § 1 mom. 2 a punkten i lagförslag 2 (lag om ändring av lagen om försvarsmakten) i den nu aktuella propositionen (RP 193/2022 rd). Det föreslås ändå inte att tillägget i fråga stryks ur 2 a punkten.

(15) Därför bör 2 § i lagförslag 2 få följande lydelse:

2. Lag om ändring av lagen om försvarsmakten

2 § Försvarsmakten uppgifter

Till Försvarsmaktens uppgifter hör

- 1) det militära försvaret av Finland, vilket innefattar
 - a) övervakning av landområdena, vattenområdena och luftrummet samt tryggande av den territoriella integriteten,
 - b) tryggande av befolkningens livsbetingelser, de grundläggande fri- och rättigheterna och statsledningens handlingsfrihet samt försvar av den lagliga samhällsordningen,
 - c) givande av militär utbildning och styrning av den frivilliga försvarsutbildningen samt stärkande av försvarsviljan,
- 2) stödjande av andra myndigheter, vilket innefattar
 - a) handräckning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, för förhindrande och avbrytande av terroristbrott *och andra brott som orsakar allvarlig fara för människors liv eller hälsa* samt för skyddande av samhället i övrigt,
 - b) deltagande i räddningsverksamheten genom att tillhandahålla utrustning, personalresurser och sakkunnigtjänster som behövs i räddningsverksamheten,
- 3) deltagande i stöd och bistånd som grundar sig på artikel 222 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt eller artikel 42.7 i fördraget om Europeiska unionen samt i annat internationellt bistånd, samverkan och annan internationell verksamhet,
- 4) delta i internationell militär krishantering och i militära uppdrag i annan internationell krishantering.

I fråga om försvarsmaktens övriga uppgifter gäller vad som föreskrivs särskilt.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Försvarsutskottet föreslår

Utlåtande FsUU 11/2022 rd

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Antti Häkkänen saml
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Timo Heinonen saml
medlem Hanna Holopainen gröna
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Jukka Kopra saml
medlem Joonas Könttä cent
medlem Markus Mustajärvi vänst
medlem Juha Mäenpää saf
medlem Riitta Mäkinen sd
medlem Veijo Niemi saf
ersättare Mika Niikko saf
ersättare Mirka Soinikoski gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.